

”Den nye sangen”

Av Jan Bygstad

Dobbeltkronikk i Dagen, 3. og 5. jan. 2004.

I mange kristne sammenhenger er det de senere år skjedd en gjennomgripende endring på sangens og musikkens område. Sangboken og Salmeboken er på vei ut, for i stedet å bli erstattet av nye sanger som vises på transparent under forsamlingens møter og gudstjenester. Dette skjer særlig der det er mange unge som samles, men har etter hvert trengt inn også i mer etablerte forsamlinger. I de siste er det i stor grad hensynet til de unge som er avgjørende. En er redd for at om en holder fast på de gamle salmer og sanger, vil de unge finne seg andre steder hvor de trives bedre. Tidvis kan en også møte dette som et uttalt krav fra enkelte unge: ”Får vi det ikke som vi vil, går vi andre steder!”

Samtidig er situasjonen den, at flertallet av unge kristne i dag ikke kjenner selv de mest sentrale salmer og sanger i evangelisk-luthersk tradisjon. Fra barneårene av er de blitt opplært til at de ikke skal synge de samme sangene som de voksne synger. Lettbente barnesanger er det eneste de fleste stifter bekjentskap med, og hva er da mer naturlig enn at når ungdomsårene kommer, fortsetter en i samme spor?

Ungdomsprofilen

Ungdomsprofilen - det at hensynet til de unges smak og behag tar over styringen i mye kristent arbeid, har vidtrekkende betydning.

For det første fordi de voksne - når de bøyer av/gir etter på dette området - gjerne er styrt av frykt, frykt for å miste de unge. Når en ser andre åndelige retninger enn de lutherske appellerer til de unge, og at våre unge trekker til slike sammenhenger, får en ”panikk” og tenker at vi også må åpne for moderne ytringsformer. Eller - som det heter så fint - ”møte de unge på deres egne premisser”.

For det andre ser vi at den musikalske utviklingen innen de fleste kristne organisasjonene nå hovedsakelig er styrt av unge. Det er (ofte pur) unge musikk- og ungdomssekretærer som leder an, og mange av disse har sjelden mer kristendoms- og bibelkunnskap enn en gjennomsnittlig bibelskoleelev. Det som mangler i kristen modenhet og erkjennelse kompenseres imidlertid ofte av stor iver og frimodighet: En sjenerer seg ikke det minste for å fortelle modne og prøvede kristne ”hvor skapet skal stå”. Her må en si: Til å lede sangen i Guds rikes sammenheng er det ikke tilstrekkelig kvalifikasjon at en er flink til å spille piano og villig til ”å være med”. Kanskje skulle de ansvarlige innen kristent arbeid begynne å overveie om de ikke - når det skal tilsettes ny ungdomssekretær - helst burde foretrekke eldre og modne troende i stedet for den kuleste og ivrigste ungdommen de kan få tak i?

For det tredje ser det i dag ut til at det i stadig mindre grad er de åndelig ansvarlige - de som har hyrde- og læreansvar innen organisasjonene - som styrer den åndelige utviklingen. Det er mer og mer de som leder an i ungdoms- og musikkarbeidet som setter sitt preg på den oppvoksende kristenslekt. Disse henter ytterst sjelden inspirasjon fra den klassiske evangelisk-lutherske arv. I stedet er karismatiske og evangelikale bevegelser, møter, bøker og plater det som setter dagsorden. Der "skjer det noe". Storslagne konferanser, veldig kirkevekst, mektige visjoner og store ord trekker på de unge. Og uerfarne som de er, lar de seg også imponere av alt dette. Så blir den gamle sammenheng der hjemme stående hjelpeløs tilbake. Det blir så puslete og smått sammenlignet med alt dette flotte og action-pregete som kommer veltende.

Fristelsen for de åndelig ansvarlige blir i denne situasjonen å tenke et kjødelig "If you can't beat them, join them". Så åpner en døren for denne nye åndeligheten med dens følgesvenn - "den nye sangen" - med det til resultat at kristenliv og kristendomsforståelse omformes fra grunnen av. For dette må en være klar over: Den som styrer sangen og musikken i den kristne menighet, styrer også langt på vei kristendomsforståelsen.

"Lovsang"

Noe av det viktigste i denne "nye sangen" er at det skal være "lovsang". Dette er så dominerende at hele sang- og musikkstilen rett og slett kalles "lovsang". Å synge noen av de gamle salmer som f.eks. "Himmelske Fader", "Å, at jeg kunne min Jesus prise", "Alene Gud i himmerik" regnes per definisjon ikke som lovsang etter denne tenkemåte, selv om innholdet i disse i sannhet består i lovsang og tilbedelse. I tillegg får man såkalte "lovsangsteam" som skal lede forsamlingen. Disse består som regel av en instrumentalgruppe med rytmeinstrumenter, samt forsangere - gjerne fra tre til seks unge. Musikkstilen ligger ofte i retning softrock eller gospel, men i den senere tid har vi hørt om hvordan både *rap*, *heavy metal*, *house* og *techno* også har fått plass.

Lovsangen skal helst pågå en stund. Det er ikke uvanlig at "lovsangen" opptar en halv time til tre kvarter av møtetiden før taleren slipper til, mens taleren helst ikke bør tale på langt nær så lenge. Undertegnede har selv opplevd å få beskjed fra en frisk ungdomsleder om å begrense meg til en halv times taletid. "Ellers ville han komme opp på talerstolen og stanse meg ...!" Etter tale og bønn kommer så gjerne en ny sesjon med "lovsang", som ikke sjelden kan dra ut en ny halvtime eller mer. Den plass en gir ulike "innslag" under et kristent møte, viser hvilken vekt en tillegger dem. Hva sier det som her er påpekt om hvilken betydning som tillegges forkynnelsen?

"Lovsangen" som nå brer om seg, kommer først og fremst fra amerikansk påvirkete karismatiske strømminger. Musikken kombinerer som regel to hovedelementer: For det første en sterk grad av sentimentalitet, og for det andre varierende grader av rytmisk kraft. Sentimentaliteten spiller på følelsene, og bevirker oftest at musikken får noe "billig" over seg. Det rytmiske taler til kroppen og "dansefoten", og musikken blir derfor ganske "fysisk". Når sentimentalitet og rytmikk kombineres på denne måten, får en et sterkt suggestivt virkemiddel: Musikken gjør noe med forsamlingen - uavhengig av det tekstlige innholdet. Der skapes en stemning - en "ånd" om man vil - som langt på vei definerer forsamlingen en taler til. For egen del har jeg ved et par anledninger opplevd denne "ånd" som så påtrengende og ubehagelig at jeg har funnet det vanskelig å holde talen jeg var kalt til å holde.

Disse erfaringene sammen med en etter hvert lang fartstid i Guds ords tjeneste i de forskjelligste sammenhenger, har ledet frem til følgende slutninger:

1. Den som bestemmer musikken i en menighet, styrer også lang på vei hvilken ånd som råder der.
2. Musikken i en kristen menighet er et barometer på hva slags spiritualitet en finner i den aktuelle sammenheng. Litt spissformulert: En lutheraner synger annerledes enn en pinsevevner.

Dersom den første tesen er holdbar, innebærer det at sang og musikk prinsipielt burde være underlagt hyrde- og læreembetet i forsamlingene. Åndelig umodne mennesker bør derfor ikke ha ansvar for det musikalske, selv om de skulle være aldri så teknisk dyktige når det gjelder å spille eller synge. Lemfeldig omgang med sangen og musikken er noe en absolutt må unngå, nettopp fordi musikk kan ha en så sentral betydning.

Dersom den andre tesen er holdbar, innebærer det at ”den nye sangen” som nå brer om seg, er en indikator: Denne forteller at det pågår et grunnleggende skifte av kristendomstype og -forståelse innen organisasjonene. Evangelisk-luthersk kristendomsforståelse med dens øre for høyden og dybden i den bibelske åpenbaringen og det kristne livet er på vei ut, for i stedet å erstattes av mer eller mindre overfladiske karismatiske og evangelikalt-aktivistiske kristendomstyper. Det er ganske karakteristisk for det som er i ferd med å skje, at en ikke er interessert i teologi, men kun i det pragmatiske ”how to do it”. Sannhetsspørsmålet avfeies som brysomt, i stedet er det altoverskyggende problem: ”Hva skal vi gjøre for å trekke folk?” Den nye sangen og musikken passer som hånd i hanske med dette. Den er jo skreddersydd nettopp med tanke på å gjøre kristent forsamlingsliv attraktivt. Av samme grunn er denne kristendomstype også fundamentalt anti-intellektuell. Når en henført kan lukke øynene og vugge med i ”lovsangen”, er kritiske spørsmål bare plagsomme. Og en får fort høre at ”du må ikke være så negativ!”

Det er i denne sammenheng tankevekkende å merke seg hva den kjente engelske presten Michael Green sier på OASEs nettsider (<http://www.oase.no/index.php?res=60>). Han gir gode råd om hva en menighetsleder bør gjøre for å få fornyelse i menigheten. Noe av det viktigste er at organisten må lære seg å like ny og frisk musikk, for ”Det er nesten umulig å få til fornyelse uten musikk.” I tråd med dette ser vi at de menigheter som opplever kirkevekst, bl.a. har som fellestrekk at de har åpnet opp for ”den nye sangen”. Teologisk har M. Greens utsagn imidlertid den betydning at *musikken tar Den Hellig Ånds plass*. Og nettopp dette ser ut til å være noe av et hovedproblem blant de som driver med denne type ”lovsang”. Ideologene på dette området kan ganske enkelt ikke uttrykke seg sterkt nok om lovsangsmusikkens betydning: ”Lovsangen åpner for Guds nærvær og kraft, gir seier i åndskampen, er et åndelig våpen”, osv. Musikk og lovsang *blir med dette et nådemiddel*, og inntar dermed den plass som etter evangelisk-luthersk tro tilkommer Ord og sakramenter alene. At organisasjoner og bibelskoler her står overfor et betydelig teologisk opprydningsarbeid dersom en fortsatt vil være evangelisk-lutherske, tør være klart.

Innhold

Om musikken i seg selv er bærer av åndsmakt, gjelder dette selvfølgelig i enda høyere grad de ledsagende tekster. Jeg har nå gjennom noe år lyttet til og lest et ikke lite antall

av de nyere lovsangene. Og er blitt stadig mer betenkt over det tekstlige innholdet som altfor ofte får lyde også innenfor de lutherske organisasjonene.

Det er etablert en slags musikalsk økumenikk i den kristne ungdomsgenerasjonen. Lovsangene "flyter omkring" mellom de mest forskjellige miljøer. Ikke sjelden synges det samme i Levende ord, OKS og f.eks. Misjonssambandets og Indremisjonens ungdomsforeninger. Og mange unge driver også omkring i de mest forskjellige miljøer. Hører man en sang som en liker ett sted, tar en den med inn i egen sammenheng, får den ned på transparent, og så læres den inn der. Her går en utenom alle normale kanaler i rett kristent arbeid: En av hovedgrunnene til at vi har Sangbok og Salmebok, er at her er tekstene blitt underkastet *prøving* - både lære- og kvalitetsmessig. De som så har sluppet igjennom, er da slike som kirkesamfunn og organisasjon vil kunne stå inne for: Sangskatten skal slik sett gi et genuint uttrykk for egen kristendomsforståelse. Men i "transparentkulturen" foregår der ingen prøving. Hyrde- og læreembetet får ikke en gang mulighet til å ta tak i spørsmålet - alt flyter. Dermed står en overfor det faktum at via de nye sangtekstene kommer der ofte inn en kristendomsforståelse som er fremmed for evangelisk-luthersk tro og liv. Her må det understrekes: *Intet bør synges i den kristne menighet uten at det er underkastet forsvarlig læremessig prøving!*

Ser en på innholdet i mange av tekstene, er det iøynefallende at temaområdet som berøres, er relativt snevert. Fylden av Bibelens gudsbilde og det kristne livet kommer lite frem. Kors og trengsel hører vi intet om, syndenød likeså. At en kristen er samtidig rettferdig og synder, har jeg enda til gode å høre om, likeså om dobbeltheten i livet som består i at vi er "bedrøvede og alltid glade". Lov og evangelium, spenningen i at Gud både er Den hellige og Den nådige, er det likeledes tynt bevendt med. Men der synges meget om seier og fremgang, om Guds rike og Kristi kongedømme, om kjærlighet og glede og tilbedelse. Det tør være klart at en slik slagside på sikt vil omforme kristendomsforståelsen på avgjørende måte.

Like bekymringsverdig er den loviskhet som ofte klinger i disse tekstene. Ganske så store ord om hvor høyt vi elsker Jesus, og hvor meget vi er villig til å ofre for ham, er ikke uvanlig. Jeg betviler ikke at de som synger dette, subjektivt mener det som går over deres lepper. Samtidig er jeg like sikker på at den som taler slik, ikke kjenner seg selv. Det samme gjaldt apostelen Peter da han den siste kvelden før korsfestelsen svor at "Om så alle tar anstøt av deg, skal jeg aldri ta anstøt!" (Matt 26, 33). Men denne natten måtte Peter bittert erfare at alle hans velmente ord ble til intet i svik og fall. Da først lærte han sitt eget hjerte å kjenne. Derfor gikk Peter ganske stille i dørene etter dette.

Hva skal vi gjøre?

Hvis utviklingen ikke er kommet forbi "point of no return", er det et par hovedsaker som en innen evangelisk-lutherske kirker og organisasjoner bør besinne seg på:

1. En må tidlig begynne å lære barna en del av de sentrale hovedsalmene. (Barna kan muligens få lære en og annen barnesang også, men aldri *kun* barnesanger). Dette bør taes på alvor både i det kristne hjem og i søndagsskolearbeidet.
2. Barn og unge må på en helt annen måte gis skikkelig bibelkunnskap. Altfor mye forkynnelse for barn og unge er lett og kul. De serveres "åndelig chips og Cola" i stedet for helsekost. Dermed blir de stående uten motstandskraft mot åndelig usunnhet og alle slags forførelser.

3. Unge må ikke få lede seg selv. Modne og voksne troende som har hjerte for de unge, må bruke mye tid sammen med dem, og slik hjelpe dem på troens vei. Særlig bør en åpne hjemmene for unge.
4. Sang og musikk må i menigheter og forsamlinger underlegges hyrde- og læreansvaret, som alvorlig må skjøtte sin plikt til å prøve alt.
5. De som har gaver på sangens og musikkens område, må hjelpes til å bli kjent med evangelisk-luthersk tro og tenkning, og med det også gis et grundig kjennskap til den arv på sangens og musikkens område som vi finner i evangelisk-luthersk tradisjon. Den lutherske kirkefamilie har på dette området en skatt som det knapt finnes tilsvarende til i andre sammenhenger.
6. En må slutte å tenke kirkevekst. Den sanne vekst i Guds rike er ikke *kvantitativ*, men først og fremst *kvalitativ*. Det betyr at Guds folk må få hjelp til å trenge inn i Den hellige skrift, slik at troen kan vokse og modnes. Målbevisst bibelundervisning (med lov og evangelium som "overlys") på alle nivåer må m.a.o. få høyeste prioritet. Da skal en nok i sin tid også oppleve tallmessig vekst. Men det er Guds sak, ikke vår!

Ordet "ortodoks" har dobbelt betydning. Både betyr det "rett tro" og "rett lovprisning". Og sammenhengen mellom disse er fundamental: Bare der den sanne tro er, finnes den sanne og rette lovprisning! *Den nye sangen* - i begrepets bibelske mening - en noe som bare kan *gis av Gud* (Salm 40,4f), den kan aldri lages av mennesker som et slags "åndelig program".

Jan Bygstad